

Sygn. akt VI U 153/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 kwietnia 2014 r.

Sąd Okręgowy w Szczecinie VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSO Aleksandra Mitros
Protokolant:	sekr. sądowy Ewa Żarkowska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 9 kwietnia 2014 r. w S.

sprawy z wniosku I. C. (1)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w S.

o zwrot nienależnie pobranych świadczeń

na skutek odwołań I. C. (1)

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S.

z dnia 25 października 2013 r. i 30 października 2013 roku

nr (...)

oddala odwołania

Sygn. akt VI U 153/14

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 25 października 2013 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. zobowiązał I. C. (1) do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 stycznia 2012 roku do 31 stycznia 2013 roku w kwocie 9.835,26 zł wraz z odsetkami za okres od 26 stycznia 2012 r. do 25 października 2013 r. w kwocie 1.592,33 zł. Organ rentowy wskazał, iż zgodnie z przepisem art. 26 ust. 1 i 3 ustawy z 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. z 2009 r. Nr 167, poz.1322 ze zm., dalej jako ustawa wypadkowa) możliwość pobierania tzw. półtorakrotnego świadczenia, tj. renty z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem lub chorobą zawodową powiększonej o połowę emerytury albo emerytury powiększonej o połowę renty z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem lub chorobą zawodową mają wyłącznie świadczeniobiorcy, którzy nie osiągają przychodu. Organ rentowy wskazał, że z uwagi na to, że ubezpieczony od 1 stycznia 2012 r. do 31 stycznia 2013 r. otrzymywał przychód, za okres ten powstała nadpłata emerytury. Łącznie ubezpieczony powinien zwrócić kwotę 11.427,59 zł.

Decyzją z dnia 30 października 2013 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. zobowiązał I. C. (1) do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 marca 2013 roku do 30 czerwca 2013 roku w kwocie 3.179 zł wraz z

odsetkami za okres od 26 marca 2013 r. do 30 października 2013 r. w kwocie 194,76 zł. Organ rentowy wskazał, iż zgodnie z przepisem art. 26 ust. 1 i 3 ustawy z 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. z 2009 r. Nr 167, poz.1322 ze zm., dalej jako ustawa wypadkowa) możliwość pobierania tzw. półtorakrotnego świadczenia, tj. renty z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem lub chorobą zawodową powiększonej o połowę emerytury albo emerytury powiększonej o połowę renty z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem lub chorobą zawodową mają wyłącznie świadczeniobiorcy, którzy nie osiągają przychodu. Organ rentowy wskazał, że z uwagi na to, że ubezpieczony od 1 marca 2013 r. do 30 czerwca 2013 r. otrzymywał przychód, za okres ten powstała nadpłata emerytury. Łącznie ubezpieczony powinien zwrócić kwotę 3.364,76 zł.

Odwołanie od powyższych decyzji wniósł I. C. (1), wnosząc o uchylenie zaskarżonych decyzji oraz ustalenie, że nie jest zobowiązany do zwrotu wskazanych w zaskarżonych decyzjach świadczeń wraz z odsetkami. Uzasadniając odwołanie, ubezpieczony podniósł, że nie kwestionuje tego, że w spornych okresach osiągał przychód, ale fakt, że był pouczony o braku w takim przypadku prawa do pobierania powiększonych o połowę świadczeń. Ubezpieczony wskazał nadto, iż nie są jasne przepisy dotyczące prawa do wykonywania dodatkowego zatrudnienia przez emerytów uprawnionych do pobierania renty wypadkowej. Zakwestionował również datę, od której organ rentowy żąda odsetek.

Organ rentowy w odpowiedzi na odwołanie wniósł o jego oddalenie w całości, wskazując, że ubezpieczony został pouczony przez organ rentowy o zasadach pobierania świadczenia zbiegowego i regulacjach prawych z tym związanych, przy czym pouczenie to odebrał osobiście w dniu 3 grudnia 2002 r.

Sąd ustalił, co następuje:

I. C. (1) urodził się w dniu (...), ma średnie wykształcenie – jest technikiem, mechanikiem. W czasie swojej aktywności zawodowej wykonywał pracę starszego mistrza, starszego mechanika, starszego referenta technicznego, starszego inspektora i kierownika (...). Od 3 sierpnia 1991 roku ubezpieczony pobierał rentę z tytułu niezdolności do pracy z ogólnego stanu zdrowia (II grupa inwalidów), a od 1 lipca 1994 r. również rentę w związku z wypadkiem przy pracy (III grupa inwalidów), przyznaną na stałe.

Niesporne, nadto dowód:

- świadectwa pracy k.4-12 plik I akt emerytalnych;
- decyzja z 03.08.1991 r., k. 21-22, pl. I akt emerytalnych;
- decyzja z 15.11.1994 r., k. 11-12, pl. III akt emerytalnych

W dniu 15 grudnia 2002 r. ubezpieczonemu zostało doręczone pismo organu rentowego zatytułowane „**Informacja**”, w którym wskazano, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych informuje, że w dniu 1 stycznia 2003 r. wchodzi w życie ustawa z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. Nr 199, poz. 1673), która wprowadza odmienne od dotychczas obowiązujących zasady pobierania świadczeń wypadkowych, tj. rent z tytułu niezdolności do pracy oraz rent rodzinnych, przyznawanych na podstawie przepisów obowiązujących do dnia 31 grudnia 2002 r.

W punkcie II Informacji wskazano, że ustawa z dnia 30 października 2002 r. zachowuje możliwość pobierania tzw. półtorakrotnego świadczenia, tj.:

- 1) **renty z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem lub chorobą zawodową powiększonej o połowę emerytury** albo
- 2) emerytury powiększonej o połowę renty z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem lub chorobą zawodową

wyłącznie dla świadczeniobiorców, którzy nie osiągają przychodu – bez względu na jego wysokość. (podkreślenie zawarte w Informacji)

Do rent z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem lub chorobą zawodową oraz do rent rodzinnych przysługujących po osobach, których śmierć pozostawała w związku z wypadkiem lub chorobą zawodową, będą miały zastosowanie zasady zawieszania prawa do rent lub zmniejszania ich wysokości w związku z osiąganiem przychodów, wynikające z ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118 z późn. zm.). W punkcie IV Informacji wskazano, że **przychodem powodującym zawieszenie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem** lub chorobą zawodową oraz renty rodzinnej wypadkowej albo zmniejszenie wysokości świadczeń jest **przychód z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego** oraz z tytułu służby. Na zawieszenie lub zmniejszenie prawa do renty ma wpływ także przychód osiągany z tytułu działalności wykonywanej za granicą. Przychodem powodującym zawieszenie prawa do świadczeń lub zmniejszenie ich wysokości jest również zasiłek chorobowy, macierzyński i opiekuńczy oraz wynagrodzenie za czas niezdolności do pracy, świadczenie rehabilitacyjne, zasiłek wyrównań - czy i dodatek wyrównawczy.

Za działalność podlegającą obowiązkowi ubezpieczenia społecznego uważa się zatrudnienie, służbę lub inną pracę zarobkową albo prowadzenie pozarolniczej działalności. (...) W punkcie V Informacji wskazano, że prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem lub chorobą zawodową oraz renty rodzinnej wypadkowej podlega zawieszeniu w przypadku osiągnięcia przychodu przekraczającego 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy ostatnio ogłoszonego przez Prezesa GUS. Osiąganie przychodu wyższego niż 70% nieprzekraczającego jednak 130% tego wynagrodzenia powoduje zmniejszenie renty.(...)

Z kolei w punkcie VI Informacji podano, że **niepowiadomienie organu rentowego o osiągnięciu przychodu i jego wysokości jest okolicznością uzasadniającą obowiązek zwrotu świadczenia pobranego nienależnie.**

W punkcie VII Informacji zawarto następujące pouczenie: jeżeli Pan/Pani pobiera rentę z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem lub chorobą zawodową lub rentę rodzinną wypadkową i osiąga przychód z tytułów wymienionych w części IV, jest Pan/Pani zobowiązany(a) do powiadomienia Oddziału ZUS o wysokości osiąganego przychodu.

Jeżeli Oddział ZUS wypłaca Panu/Pani rentę z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem lub chorobą zawodową, w zbiegu z emeryturą, jest Pan/Pani zobowiązany(a) do powiadomienia Oddziału ZUS wypłacającego świadczenia, o osiągnięciu przychodu, jego wysokości oraz o dokonaniu wyboru świadczenia, które Pan/Pani zamierza pobierać. (...)

W przypadku osiągnięcia przychodu z jednego z tytułów wskazanych w części IV, wybrane świadczenie będzie - w zależności od wysokości tego przychodu - wypłacane w pełnej lub zmniejszonej wysokości, albo zostanie zawieszona prawo do tego świadczenia.(...)

Po zakończeniu roku kalendarzowego – do końca lutego następnego roku – jest Pan/Pani zobowiązany(a) nadesłać zaświadczenie (oświadczenie) o łącznej kwocie przychodu osiągniętego w roku kalendarzowym lub w poszczególnych miesiącach, a jeżeli prowadzi Panu/Pani pozarolniczą działalność i dobrowolnie opłaca składki na ubezpieczenie emerytalne i rentowe – o łącznej kwocie podstawy wymiaru składek, a w przypadku nieopłacania składek – o kwocie, jaką zadeklarował(a)by Pan/Pani gdy by opłacał(a) składkę (nie mniejszej niż kwota najniższej podstawy wymiaru składek).

W punkcie IX Informacji wskazano, że **osoby pobierające rentę z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem** lub chorobą zawodową albo rentę rodzinną wypadkową są **zobowiązane do niezwłocznego powiadomienia Oddziału ZUS, w którym pobierają świadczenie, o podjęciu**

działalności mającej wpływ na zawieszenie lub zmniejszenie świadczenia, a także na prawo do pobierania więcej niż jednego świadczenia.

Do Informacji załączony był druk oświadczenia, który należy wypełnić w przypadku osiągnięcia przychodu oraz przesłać do Oddziału ZUS wypłacającego świadczenie (świadczenia zbiegowe w wysokości półtorakrotnej), a w przypadku świadczeń wypłacanych w zbiegu przez inny Oddział ZUS organ rentowy, o osiągnięciu przychodu należy powiadomić również w/wym. organ.

W każdej decyzji waloryzującej wysokość renty od dnia 16.03.2004 r. począwszy (6 decyzji – ostatnia 25.03.2010 r.) zawarte było pouczenie, które w punkcie II ust. 4 wskazywało, że w razie zbiegu prawa do emerytury i renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy lub chorobą zawodową, przysługującej z ubezpieczenia wypadkowego, wypłaca się w zależności od wyboru uprawnionego emeryturę powiększoną o połowę renty lub rentę powiększoną o połowę emerytury. **W przypadku osiągnięcia przychodu (bez względu na jego wysokość) przysługuje świadczenie – wybrane lub wyższe.** W punkcie VI ust.1 wskazano jakie świadczenie uważa się z nienależnie pobrane, zaś w ustępie 2 pouczone, że emeryt, rencista ma obowiązek powiadomić Zakład o wszelkich okolicznościach mających wpływ na prawo lub wysokość świadczeń, wskazanych w pouczeniu w decyzji przyznającej emeryturę lub rentę oraz w decyzjach o przeliczeniu lub o podwyższeniu świadczenia (lub w innej formie pisemnej, którą otrzymał) .

Dowód:

- Informacja, k. 21-22, pl. III akt emerytalnych;

W dniu 19 lutego 2003 roku ubezpieczony złożył wniosek o emeryturę.

Decyzją z dnia 18 marca 2003 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. przyznał emeryturę od **15 marca 2003 roku** (tj. od osiągnięcia wieku). Wysokość emerytury została zmniejszona o połowę, tj. do kwoty 512,80 zł.

W pouczeniu zawartym na druku decyzji w punkcie V wskazano, że w razie zbiegu u jednej osoby prawa do dwóch lub więcej świadczeń emerytalno-rentowych organ rentowy wypłaca jedno z tych świadczeń – wyższe lub wybrane przez emeryta-rencistę (ppkt 1). Zasada wypłaty jednego świadczenia nie dotyczy zbiegu uprawnień do emerytury:

- z rentą z tytułu niezdolności do pracy w związku z działaniami wojennymi lub służbą wojskową,

- z rentą z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy, w drodze do pracy lub z pracy albo z chorobą zawodową, przysługująca z ubezpieczenia wypadkowego, chyba, że rencista osiąga przychód wskazany w cz. VI – bez względu na jego wysokość (...). W razie zbiegu prawa do emerytury i renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z jedną z wyżej wymienionych okoliczności – może być wypłacana w zależności od wyboru : emerytura powiększona o połowę renty albo renta powiększona o połowę emerytury (ppkt 2).

Dowód:

- wniosek o emeryturę, k. 1-4, pl. IV akt emerytalnych

- decyzja z 18.03.2003 r., k. 9-10 plik IV akt emerytalnych

W każdej decyzji waloryzującej wysokość renty od dnia 16.03.2004 r. począwszy (6 decyzji – ostatnia 25.03.2010 r.) zawarte było pouczenie, które w punkcie II ust. 4 wskazywało, że w razie zbiegu prawa do emerytury i renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy lub chorobą zawodową, przysługującej z ubezpieczenia wypadkowego, wypłaca się w zależności od wyboru uprawnionego emeryturę powiększoną o połowę renty lub rentę powiększoną o połowę emerytury. **W przypadku osiągnięcia przychodu (bez względu na jego wysokość) przysługuje świadczenie – wybrane lub wyższe.** W punkcie VI ust.1 wskazano jakie świadczenie uważa się z nienależnie pobrane, zaś w ustępie 2 pouczone, że emeryt, rencista ma obowiązek powiadomić Zakład o wszelkich

okolicznościach mających wpływ na prawo lub wysokość świadczeń, wskazanych w pouczeniu w decyzji przyznającej emeryturę lub rentę oraz w decyzjach o przeliczeniu lub o podwyższeniu świadczenia (lub w innej formie pisemnej, którą otrzymał). Takie samo pouczenie o identycznej (do 2006 r.) oraz podobnej treści, znajdowało się w decyzjach dotyczących wysokości emerytury.

Dowód:

- decyzje k. 50,51,55,56,57,58 plik III akt emerytalnych;

- decyzje k. 14-20 plik IV akt emerytalnych

Od 24 grudnia 2011 r. do 12 czerwca 2012 r. ubezpieczony zatrudniony był na podstawie umowy cywilnoprawnej u D. S.. Z tytułu tej umowy zostały odprowadzone za wnioskodawcę składki na ubezpieczenie społeczne. Od 18 czerwca 2012 r. do 30 czerwca 2013 r. ubezpieczony wykonywał pracę na podstawie umowy zlecenia na rzecz spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (...) z siedzibą w W.. W tym czasie pobierał rentę z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy powiększoną o połowę emerytury.

Niesporne, nadto dowód:

- zaświadczenia k.80, 97, 106,108-109, 111 pl. III akt emerytalnych;

- zaświadczenie z 26.08.2013 r. k.106 plik III akt emerytalnych

W dniu 15 czerwca 2013 r. – na skutek przeglądania informacji z (...) przez organ rentowy za lata 2010-2012 – ustalono, że w roku 2012 ubezpieczony podejmował zatrudnienie - od stycznia do czerwca u D. S., a od lipca do grudnia w (...) spółce z o.o. .

W dniu 17 czerwca 2013 r. organ rentowy skierował pismo do ubezpieczonego z prośbą o stawienie się w Oddziale ZUS-u i złożenie wyjaśnień dotyczących uzyskania przychodów w 2012 r. wraz ze złożeniem zaświadczenia od pracodawcy.

W dniu 28 czerwca 2013 r. ubezpieczony złożył wniosek o zaliczenie stażu pracy od 1 grudnia 2012 r. do 28 czerwca 2013 r. do swojego świadczenia oraz zaświadczenie V. (...) z dnia 20 czerwca 2013 r. za okres zatrudnienia od 1 grudnia 2012 r. do nadal.

Wydział Świadczeń Emerytalno -Rentowych otrzymał te dokumenty 4 lipca 2013 r. Równocześnie samodzielnie próbował ustalić w Wydziale Składek czy wnioskodawca był zgłoszony do ubezpieczeń społecznych od 1 grudnia 2012 r. przez V. (...), jednak z uwagi na bezimienny sposób zgłaszania pracowników przez tę spółkę okazało się to niemożliwe. Zwrócono się również do D. S.i (...) o nadesłanie zaświadczenia stwierdzającego okres zatrudnienia wnioskodawcy. Informacje te wpłynęły - od A. S.w dniu 29 sierpnia 2013 r. , a od V.w dniu 2 września 2013 r. i w dniu 21 października 2013 r.

W dniu 16 lipca 2013 r. ubezpieczony złożył informację o wysokości przychodów osiągniętych przez niego w okresie od lipca 2012 r. do grudnia 2012 r., wystawioną przez (...) spółkę z o.o. w W. wraz z wnioskiem o zaliczenie do stażu pracy tego okresu zatrudnienia.

W dniu 4 września 2013 r. ubezpieczony złożył kolejną informację o wysokości przychodów osiągniętych przez niego w (...) spółce z o.o. w W. dotyczącą okresu od stycznia 2013 r. do czerwca 2013 r. i wniósł o doliczenie tego okresu do stażu pracy oraz o wypłatę emerytury z uwagi na zakończenie z dniem 30 czerwca 2013 r. pracy.

Dowód:

- informacja o dochodach k.62 pl. III akt emerytalnych;

- pismo ZUS z 17.06.2013 r. k.63 pl. III akt emerytalnych;

- wniosek i zaświadczenie k.64-65, 79, 80 pl. III akt emerytalnych;
- pismo z dnia 08.07.2013 r. i 18.07.2013 r. k.66 i 68 plik III akt emerytalnych;
- pisma z 20.08.2013 r. k.77 i 78 plik III akt emerytalnych;
- wniosek i informacja k.79, 80 pl. III akt emerytalnych;
- wnioski i informacja k.96-97 pl. III akt emerytalnych;
- pismo A. S. k.106 pl. III akt emerytalnych;
- pismo V. (...) k.108-109 i 111 pl. III akt emerytalnych;

Decyzją z dnia 21 sierpnia 2013 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. przeliczył – w związku ze zmianą stażu pracy – emeryturę i rentę ubezpieczonego.

W dniu 30 sierpnia 2013 r. została wydana kolejna decyzja – na podstawie wniosku z dnia 28 czerwca 2013 r. o zmianę stażu pracy – przeliczająca emeryturę od 1 czerwca 2013 r. i wskazująca, że jeżeli ubezpieczony osiąga przychody ma prawo do jednego korzystniejszego świadczenia, którym jest w jego przypadku renta

Dowód:

- decyzje z 21.08.2013 r. i 30.08.2013 r., k. 84 -85 i 86-88, 88-91 pl. IV akt emerytalnych

W dniu 25 października 2013 r. organ rentowy wyliczył nadpłatę świadczenia wnioskodawcy i odsetki za okres od 1 stycznia 2012 r. do 31 stycznia 2013 r. na kwotę

W dniu 30 października 2013 r. organ rentowy wyliczył nadpłatę świadczenia wnioskodawcy i odsetki za okres od 1 marca 2013 r. do 30 czerwca 2013 r. na kwotę 3.364,76 zł.

Dowód:

- notatka z 25.10.2012 r. i 30.10.2013 r., k. 121 i 123, pl. III akt emerytalnych.

Ubezpieczony sporządził 3 odwołania od orzeczeń i decyzji organu rentowego z dnia 25 lipca 1994 r., 15 listopada 1994 r. oraz decyzji z dnia 25 lipca 2013 r.

Niesporne, nadto dowód:

- odwołania k. 13 i 93-94 pl. III akt emerytalnych wnioskodawcy;
- odwołanie k. 16 pl. II akt emerytalnych.

Sąd zważył, co następuje:

Odwołanie ubezpieczonego nie zasługiwało na uwzględnienie.

Przedmiotem postępowania była zasadność dwóch decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych – z dnia 25 i 30 października 2012 roku, na podstawie których organ rentowy zobowiązał I. C. (2) do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 stycznia 2012 roku do 30 czerwca 2013 r. wraz z odsetkami w łącznej kwocie 14.792,35 zł.

Zgodnie z treścią przepisu art. 95 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.; zwanej dalej ustawą emerytalną) w razie zbiegu u jednej osoby prawa do kilku świadczeń przewidzianych w ustawie wypłaca się jedno z tych świadczeń – wyższe lub wybrane przez

zainteresowanego. Przepis art. 96 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalnej stanowi, że odrębne przepisy określają prawo do pobierania świadczeń w razie zbiegu u jednej osobie prawa do emerytury z prawem do renty z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem przy pracy, wypadkiem w drodze do pracy lub z pracy lub chorobą zawodową.

Zgodnie z art. 26 ust., 1 i 3 ustawy z dnia 30 października 2002 roku o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. z 2009 r. Nr 167, poz. 1322) osobie uprawnionej do renty z tytułu niezdolności do pracy z ubezpieczenia wypadkowego oraz do emerytury na podstawie odrębnych przepisów wypłaca się zależnie od jej wyboru:

1. przysługującą rentę powiększoną o połowę emerytury, albo
2. emeryturę powiększoną o połowę renty.

Przepisu ust. 1 nie stosuje się, jeżeli osoba uprawniona osiąga przychód powodujący zawieszenie prawa do świadczeń lub zmniejszenie ich wysokości określony w ustawie o emeryturach i rentach z FUS, niezależnie od wysokości tego przychodu.

Zgodnie z treścią art. 138 ust 1 ustawy osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu. W myśl ust 2 tego przepisu za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się:

1) świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania;

2) świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia.

Ustawa z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz. U. z 2009 r., Nr 205, poz. 1585 ze zm.; dalej: ustawa systemowa) w analizowanym zakresie zawiera analogiczne regulacje (art. 84 ust. 2 i 3). Do żądania odsetek od pobranego nienależnie świadczenia ma zastosowanie art. 84 ust. 1 ustawy systemowej, który stanowi, że osoba, która pobrała nienależne świadczenie z ubezpieczeń społecznych, jest obowiązana do jego zwrotu wraz z odsetkami w wysokości i na zasadach określonych przepisami prawa cywilnego, z uwzględnieniem ust. 11.

Zarówno w doktrynie, jak i w judykaturze podkreśla się, że koniecznym jest rozróżnienie świadczenia nienależnie pobranego od świadczenia nienależnego. Każde świadczenie nienależnie pobrane jest nienależne, ale nie działa tu reguła odwrotna. Świadczenie zawyżone wskutek błędu organu rentowego jest nienależne (co najmniej częściowo), ale w przypadku braku zajścia przesłanek określonych w art. 138 ust. 2 pkt 1 – 2 nie będzie stanowiło świadczenia nienależnie pobranego. Zwrotu świadczeń nienależnych, niebędących świadczeniami nienależnie pobranymi, ZUS można dochodzić na zasadach ogólnych (uchwała SN z dnia 21 maja 1984 r., III UZP 20/84, wyrok SN z dnia 26 czerwca 1985 r., II URN 98/85, wyrok SA w Łodzi z dnia 4 sierpnia 1999 r., III AUa 414/99).

W niniejszej sprawie wnioskodawca od 1 stycznia 2012 roku do 30 czerwca 2013 roku pracował i równocześnie pobierał rentę z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy oraz połowę emerytury wypłacane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S.. W ocenie Sądu nie ulega wątpliwości, iż przedmiotowa emerytura za okres od 1 stycznia 2012 roku do 30 czerwca 2013 roku została wypłacona przez organ rentowy wnioskodawcy pomimo zaistnienia okoliczności powodujących brak podstaw do jej wypłaty.

Drugim warunkiem, który musi zostać spełniony, aby świadczenie mogło zostać uznane za pobrane nienależnie, a zatem podlegające zwrotowi jest świadomość osoby przyjmującej to świadczenie o braku prawa do jego pobierania, płynąca ze stosownego pouczenia. Wiele też dotyczących formy pouczenia sformułował Sąd Apelacyjny w Rzeszowie w wyroku z dnia 20 kwietnia 1995 r., III AUr 110/95 (OSA 1997, z. 1, poz. 3), stwierdzając, że obowiązek pouczenia spoczywa na organie rentowym, samo zaś pouczenie powinno być wyczerpujące i zawierać informację o obowiązujących w dniu pouczenia zasadach zawieszalności prawa do świadczeń. Pouczenie nie może być abstrakcyjne,

obciążone brakiem konkretności, a w szczególności nie może odnosić się do wszystkich hipotetycznych okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczeń (takie pouczenie nie mogłoby zostać uznane za należyte i rodzące po stronie świadczeniobiorcy obowiązek zwrotu świadczenia). Obok powyższych uwag wysunięto również tezę, że pouczenie zamieszczane standardowo w decyzjach organu rentowego, dotyczące wszystkich możliwych sytuacji, nie może być w odniesieniu do konkretnego świadczenia uznane za należyte w przypadku, gdy przytacza ono jedynie przepis ustawy, bez prób jego wyjaśnienia. (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 września 2007 r., I UK 90/07, OSNPUSiSP 2008, nr 19-20, poz. 301)

Konsekwencją braku pouczenia jest niemożność nałożenia obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia. Należy przy tym pamiętać, że wymóg pouczenia ma charakter formalny. Oznacza to, że osoba, której umożliwiono zapoznanie się ze stosowną informacją (pouczeniem), nie może zasłaniać się okolicznością faktycznego braku zapoznania się z tą informacją. Nieodczytanie pouczenia znajdującego się na odwrotnej stronie decyzji przyznającej świadczenie (co jest sytuacją nagminną) obciąża świadczeniobiorcę. Na gruncie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin wyrażono w orzecznictwie pogląd, iż obowiązek zwrotu obciąża tylko tego, kto przyjął świadczenie w złej wierze wiedząc, że mu się ono nie należy (wyrok SA w Krakowie z dnia 11 września 1996 r., III AUr 105/96, OSA 1997, z. 7-8, poz. 21). Jednocześnie jednak w doktrynie wyrażono pogląd, że akcentowanie elementu świadomości, premedytacji przy pobraniu świadczenia, które nie przysługiwało (lub przysługiwało w mniejszej wysokości) jest jedynie częściowo słuszne. Chociaż bowiem w art. 138 ust. 2 pkt 2 podkreśla się świadomość wprowadzenia organu rentowego w błąd, to w art. 138 ust. 2 pkt 1 mowa jest już tylko o stosownym pouczeniu. Wyrażono przy tym pogląd, że należy bronić stanowiska o formalnym charakterze wymogu pouczenia, ponieważ uznanie przeciwnie spowoduje, że każda osoba, o której mowa w art. 138 ust. 2 pkt 1, zwolni się z obowiązku zwrotu świadczenia składając oświadczenie, że nie zapoznała się z pouczeniem bez złej woli. Jeśli więc zaakceptować uzależnienie "nienależnego pobrania" od złej wiary świadczeniobiorcy, to w kontekście art. 138 ust. 2 pkt 1 będzie ona domniemana w razie dokonania skutecznego pouczenia. Okoliczność, czy ubezpieczony miał świadomość, że pobiera nienależne świadczenie, może w określonych sytuacjach wpływać jedynie na wysokość zwrotu (zob. wyrok SN z dnia 14 marca 2006 r., I UK 161/05, MPP 2006, nr 5).

Mając na uwadze powyższe, stwierdzić należy, że w świetle zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego nieprawdziwe okazały się twierdzenia wnioskodawcy, że nie został on prawidłowo pouczony przez organ rentowy o obowiązku poinformowania organu o osiągnięciu przychodu i podjęciu zatrudnienia oraz o skutkach takiej sytuacji. W doręczonej mu do rąk własnych w dniu 15 grudnia 2012 r. Informacji, znajduje się obszernie i zrozumiałe pouczenie, skierowane właśnie do osób pobierających rentę wypadkową. W Informacji tej w **punkcie II wskazano**, że ustawa z dnia 30 października 2002 r. zachowuje możliwość pobierania tzw. półtorakrotnego świadczenia, tj. renty z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem lub chorobą zawodową powiększonej o połowę emerytury albo emerytury powiększonej o połowę renty z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem lub chorobą zawodową **wyłącznie dla świadczeniobiorców, którzy nie osiągają przychodu – bez względu na jego wysokość. (podkreślenie zawarte w Informacji).** Dalej w punkcie IV Informacji zdefiniowano **przychód powodujący zawieszenie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem** lub chorobą zawodową oraz renty rodzinnej wypadkowej albo zmniejszenie wysokości świadczeń jako **przychód z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego** oraz z tytułu służby. Wskazano również jaka działalność podlega **obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, tj. zatrudnienie**, służbę **lub inną pracę zarobkową** albo prowadzenie pozarolniczej działalności. Podano także konsekwencje **niepowiadomienia organu rentowego o osiągnięciu przychodu i jego wysokości jako okoliczność uzasadniająca obowiązek zwrotu świadczenia pobranego nienależnie.** W punkcie VII Informacji zawarto pouczenie, że **jeżeli Pan/Pani pobiera rentę z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem lub chorobą zawodową lub rentę rodzinną wypadkową i osiąga przychód z tytułów wymienionych w części IV, jest Pan/Pani zobowiązany(a) do powiadomienia Oddziału ZUS o wysokości osiąganego przychodu. Zamieszczono również pouczenie, które będzie dotyczyło wnioskodawcy od marca 2003 r. - jeżeli Oddział ZUS wypłaca Panu/Pani rentę z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem lub chorobą zawodową, w zbiegu z emeryturą,**

jest Pan/Pani zobowiązany(a) do powiadomienia Oddziału ZUS wypłacającego świadczenia, o osiągnięciu przychodu, jego wysokości oraz o dokonaniu wyboru świadczenia, które Pan/Pani zamierza pobierać. (...)

Sformułowania zawarte we wskazanej powyżej Informacji są jasne i zrozumiałe, nie wymagają ani posiadania specjalistycznej wiedzy ani wykształcenia. Wynika z nich zakaz pracy przynoszącej przychody (zatrudnienia lub pracy zarobkowej) w sytuacji, gdy pragnie się zachować prawo do półtorakrotnego świadczenia oraz obowiązek informowania organu rentowego o każdym przychodzie, jeżeli nie chce się pobrać świadczenia nienależnego. Jasne i zrozumiałe pouczenia znajdowały się również we wszystkich decyzjach doręczanych wnioskodawcy przez ZUS, poczynając od decyzji z 18 marca 2003 r., przyznającej wnioskodawcy prawo do emerytury, poprzez późniejsze decyzje organu rentowego dotyczące zarówno świadczenia emerytalnego, jak i rentowego (poza jedną). Wskazywano w nich wyraźnie, że w razie zbiegu prawa do emerytury i renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy lub chorobą zawodową, przysługującej z ubezpieczenia wypadkowego, wypłaca się w zależności od wyboru uprawnionego emeryturę powiększoną o połowę renty lub rentę powiększoną o połowę emerytury. W przypadku osiągnięcia przychodu (bez względu na jego wysokość) przysługuje świadczenie – wybrane lub wyższe. W ustępie 2 punktu VI pouczano, że emeryt, rencista ma obowiązek powiadomić Zakład o wszelkich okolicznościach mających wpływ na prawo lub wysokość świadczeń, wskazanych w pouczeniu w decyzji przyznającej emeryturę lub rentę oraz w decyzjach o przeliczeniu lub o podwyższeniu świadczenia (lub w innej formie pisemnej, którą otrzymał).

Uwzględniając powyższe (zrozumiały i wyczerpujący tekst pouczeń) oraz poziom wykształcenia wnioskodawcy (średnie techniczne) i jego doświadczenie zawodowe, uznać należało, że udzielone mu przez organ rentowy (wielokrotnie) pouczenie było wystarczające. O tym, że wnioskodawca jest w stanie zrozumieć opisane wyżej pouczenia świadczy również fakt, że potrafi szybko zauważyć i zareagować (3 odwołania k.16 plik II, k.13 plik III akt emerytalnych wnioskodawcy) na niekorzystne dla siebie decyzje organu rentowego, np. na decyzję ustalającą wysokość emerytury na 0,00 zł (uchylona decyzja z dnia 25 lipca 2013 r.) i właściwie uzasadnić swoje roszczenia (odwołanie k. 93-94 pl. III akt emerytalnych).

W tym stanie rzeczy należało uznać, że wypłacone ubezpieczonemu w okresie od stycznia 2013 r. do 30 czerwca 2013 r. świadczenie emerytalne wraz z odsetkami w łącznej wysokości 14.792,35 złotych, było świadczeniem nienależnym rozumieniu art. 138 ust. 2 ustawy emerytalnej oraz że zaistniały wszystkie - określone w powyższych przepisach - niezbędne przesłanki do jego zwrotu.

Mając na uwadze powyższe, Sąd na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. oddalił odwołanie.

VI U 153/14

(...)

1. (...)

2. (...)

3. (...)